

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatio Synoptica De Iudiciis Ad Lib: II. Decretal: Gregorii IX.

**Herberstein, Ferdinand von
Tabarelli de Fatis, Donato Vincenzo**

Spirens., 1660

Titulus XVII. De Sententia & re iudicata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11416

CAPUT V.

DE TERMINATIONE ORDINIS
judiciarij.

Ordinato processu & causâ instructâ ac factâ conclusione, quæ tamen non est de substantiâ processus, ut absque vitio nullitatis omitti possit. *p. Gl. in Clem: sepè. S. sententia sequitur, ut agamus de ipsâ Iudicis sententiâ, quâ visis actis, probationibus, allegationibus atq; exceptionibus, secundum quod ex iis sibi justum visum fuerit, super causâ controversâ pronunciat, & finem controversiæ imponit, vel absolvendo, vel condemnando, & consequenter de re iudicata.*

TITULUS XVII.

DE SENTENTIA & RE IUDICATA.

CASUS.

Antigono Macedonum Regi cum blandiens aliquis suggereret, omnia

omnia Regib⁹ honesta iustaq; esse, re-
 spondit: sunt hercules; sed Barbaro-
 rū duntaxat Regibus at nobis ea ho-
 nesti, quæ honesta sunt; & iusta, que
 iusta. Proindè Idem scripsit Civitati-
 bus, ut si quid fortè iuberet, que
 adversaretur legibus aut rebus iudi-
 catis; ne admitterent: ac pro eo iu-
 berēt, atq; si inscio se scriptum esse.
Iust. Lips. Exempl. Polit. Lib. 2. c. 9. Qua-
 ritur, an revera Princeps nihil possit
 in re iudicatâ minuere vel augere
 dispensando in lege? *Resolu. quer. Num.*
2. circa med.

1.

Sententia est de re sive lite ultima iudi-
 cis definitio, quæ vel absolutionem
 continet, vel condemnationem certam
 actoris vel rei. *L. 1. ff. de re jud:* In hac
 manda Judex multa perpendere debet
 nos pleraq; ad sequentes revocabimus
 cos: ad jus, factum, rem, expensas, for-
 mulam, & solemnia.

2. Quantum ad jus attinet, summu

est præceptum, ne aliter iudicet quam legibus, constitutionibus, moribus proditum est. *Prima Instit. de offic. Iud. L. nemo 13. C. de sententia & interloc.* Nec interest inter supremas curias & inferiores Iudices: quod enim alicubi invaluit supremas curias ex bono & æquo posse, inferiores Iudices, secundum leges iudicare debere, intelligendum est: quando nulla iusta causa subest ut benè *Covar. cap. 9. nu. 8. Sanchez. lib. 6. consil. cap. 1. dub. 2. contra Felin. & aliàs in cap. licet de pœnis.* docentes Iudicem inferiorem non posse pœnam lege statutam remittere, nisi crimen, ob quod pœna incurritur sit eiusmodi, ut in illo Iudex inferior dispensare possit. Cæterùm causæ, ob quas pœna delicto debita temperari possit à iudice inferiore, hæc ferè recensentur. 1. Ætas puerilis. *L. Auxilium. ff. de minor.* 2. Paupertas, quando pœna est pecuniaria. *L. illicitas ff. de offic. Præs.* 3. est defectus doli aut deliberationis. *L. absentem ff. de pœnis.* 4. est Consuetudo legitime præscripta: *cap. cum contingat. de foro compet.* 5. quando Iudex est prohibitus: v. gr. in sacris, qui prohibetur ullum ad

mortem damnare. *cap. in Archiepiscopatu*
derapt: 6. si post delictum commissum
 magnum temporis intervallum transiit
L. si diutino ff. de pœn: 7. quando accusatus
 fatetur statim spontè crimen, & non me-
 tu probationum. *Turrecrem: cap. omnis disp.*
43. n. 6. 8. quando pars læsa condonat pe-
 tiquam accusavit, & condonat antea-
 tentiam latam; quod in Hispania servatur
 ex constitutione regni & quoad praxim
 etiam in aliis locis: & ratio est. quia ces-
 sante accusatione iam Judex procedit ex of-
 ficio vel per inquisitionem; quo casu non
 debet procedere ad pœnam ordinariam,
 ut plurimi docent Juristæ. 9. quando reus
 est vir publicus, & bono communi neces-
 sarius, v. g. Dux bellî eximius: ratio
 quia etiam ad Judices inferiores potest
 nec promovere bonum commune.
 quando constat aliam esse mentem legi-
 slatoris, nec voluisse hunc casum verbis
 legis comprehendere. *Less. cap 29. dub.*
 Deniq; quando accedit circumstantia
 quâ delictum levius redditur, pœna legi-
 diminui potest, modo lex ipsa non ex-
 precat, non debere imponi aliam pœnam

aut manifeste prohibeat pœnam immu-
tari: ut dicitur. *cap: super eo. de rapt.*

Neq; sequitur ex prædictis, nullam esse
differentiam inter Principem & Judicem
inferiorem, in ordine ad pœnam tempe-
randam à lege statutam, cum neuter pos-
sit sine causâ remittere, vel minuere pœ-
nam, uterq; autem possit ex causa: quia
Judex inferior solùm id potest in casibus
jure expressis, vel consuetudine receptis,
id est, quando per Epichiam præsumitur
voluntas principis nolentis legem suam
extendere ad istum casum. *Suar: lib: 5 de
leg: cap. 11. n. 9.* At verò princeps potest il-
lam minuere dispensando in lege, modò
causa ad dispensandum subsit sufficiens:
etiamsi non teneatur, qualis causa v. g.
esset: si id Princeps faceret ad concilian-
dos sibi subditorum animos: aut in grati-
am alterius Principis: item differentia ap-
paret, quod Judex inferior latâ sententia
pœnam lege taxatam imutare non possit,
quia jam officio suo functus est ex *L. quod jus.
ff. de rejud.* At verò Princeps subindè potest,
quâdo dispensatio in damnum tertii non
cedit. Si jure civili quæstio decisa non sit,

de quâ quæritur, quid facto opus? Uno
propè ore omnes monent ad SS. Cano-
nes recurrendum esse, rem apertè defini-
entes *arg: Auth: Clericus cap: Rainald de te-
stam: cap: 1. & 2. de novi. op: nunc. Res judi-
cata an leges sunt? Videtur quod non
etiamsi ab amplissimis Magistratibus ju-
dicata sint, ut proindè has in iudicando
Judex sequi non debeat. L. nemo. C. de ju-
interl. nisi perpetuò res similiter iudicari
fuerint: quia harum authoritas vim legi-
obtinet. L. si de interpretatione. 37. Bald: in l.
1. v. & ideò ff. de off. et. cui. mand: est juris.*

Communis in rigore opinio vim juris
non habet, cùm sæpissimè communis sit
error. Quare si appareat falsam esse, se-
quatur Judex potius, quod à paucioribus
quàm quod à pluribus responsum est. *l. 1.
sed neq; ex multitudine. C. de vet. jur: con-
Sin obscurum sit, utri rectius senserint,
credat plus vidisse oculos quam oculum
Mascard: lib: 3. de prob. conclu. 1143.*

Nec excipimus causas, quas vocant, fa-
vorabiliores, matrimonium, dotem, libe-
bertatem, testamentum, in quibus licet
communis schola, unius sententiam ha-

manio rem, communi opinioni præferendam judicat, apud *Mascard: cit. Geil. 2. obs: 94. n. 18.* nihil tamen causæ video, cur non in his quoq; si quæstio obscurior sit, plurimum vestigia legere debeamus. *Alciat: de præsump. reg. 1.*

Quid si paria utrinque sint rationum pondera? utramlibet sequi posse docet *Panor. in cap: 1. de constit: n. 15.* quia quamlibet sequendo prudenter operaris. **S E D** nunquid Glossæ vim juris habent? Negandum cum *Barth. in L. 3. n. 8. in fin. ff. de just. & jur.* sicut enim Glossatores non possunt glossando facere, librum non approbatum esse approbatum *cap: transl: de constit: & L. fin: C. de leg* ita non facient, ut eorum glossæ vim juris habeant, sed summum tantum ponderis habent, quam alterius viri docti. *Geil: sup: obs: 153.*

3. Quod ad factum attinet, placet Judicem sequi fidem eorum quæ probantur *L. rem novam. C. 14. de jud:* Quare si actor probaverit rem suam esse vel sibi deberi reus condemnandus est: sin minus etiam si nihil ipse præstiterit absolvendus est. *L. 4. Cod. de ed*

D I F F I C U L T A S celeberrima

N 5

agi-

agitatur à legistis, an etiam in casu quo Judex solus sciat, aliter se rem habere atque allegatum fuit, contra innocentem sententiam proferre possit? Placet Azonis consilium, qui Præsidi Bononiæ, cum eadem admitti sine teste vidisset, auctor fuit, ut depositâ Judicis persona fungeretur officio testis: *Cujac. 12. obs. 12.* Neque parte distingui inter supremos Judices, quibus provocatio non est, & inferiores à quibus est provocatio: quid enim abscondi vel ipsum Principem testis officio fungi? nempe periculum est, ne majestati quidquam decedat. Aliud visum C. Julio Decemviro apud *Livium lib: 3. Africanum apud Val. Max: lib: 4. cap. 1.*

Sed revera aliud quoque nobis occurrit, si tibi Azonis consilium non arridet, *CIMUS. cum Barth: in L. illicitas ff. de Præsidi: Claro Val. Covar. & aliis, ubi facta omni possibili diligentia ad liberandum innocentem nihil profecisti, licere ex legatis & probatis reum condemnare ad pœnas minores, v. g. pecuniam, carcerem, exilium, loquendo autem de criminalibus, in quibus agitur de pœna capitali*

vel mutilationis non posse Judicem juxta
 probata condemnare reum, quem priva-
 tā scientiā innocentem novit: esse contra
 complures fatemur, sed tamen à simili
 eam roboramus: quia non potest quis li-
 citè cognoscere carnaliter foeminā, quam
 quis certò scit non esse suam uxorem, esto
 in judicio probetur per legitimos testes
 esse ipsius uxorem, & etiam Judex ipse
 per sententiam pronuntiet, & copula sub
 excommunicatione præciperetur: ex com-
 muni omnium sententia. ergo neq; lice-
 bit Judici occidere innocentem ut talem
 à se cognitum quantumvis per falsa testi-
 monia reus probetur: Consequentia
 probatur, quia non minus est intrinsecè
 malum occidere innocentem, cujus vitæ
 non es dominus: quam accedere ad non
 suam, in ordine ad quam non es dominus
 tui corporis. ergo sicut propter probatio-
 nem apparentem maritus putativus eo
 casu non operatur licitè idq; ob suam pri-
 vatam scientiam, ita neq; Judex in nostro
 casu. Præterquam quod verissima sit
 hæc propositio, non posse Judicem con-
 demnare reum, qui reus non probatur:

cùm in dubia causa pro reo judicare debeat *L. favorabiliores ff. de reg: juris.* at impossibile est ut quem scit innocentem esse, sciat etiam nocentem esse, cum de uno eodemq; objecto, duæ scientiæ contrariæ admitti non possint. *ergò.*

4. Quod ad rem spectat: res iudicata est ipsa causa controversa, quæ finem controversiæ pronuntiatione Judicis accipit, vel absolute, vel condemnatione. *L. 1. ff. de rejud:* cavere debet Judex, ne alia de re iudicet, quàm quæ in iudicium deducta fuit. *L. ut fundus. 21. ff. com. Div.* Quod verò in iudicium venerit ex intentione actoris æstimabit, *L. solemus. 61. ff. de jud:* intentio si fuerit ambigua, id capiet, quod utilius est petitori. *L. si quis. 76. ff. eod:* Veniunt autem alia quidem aperte, alia tacite: aperte quæ verbis intentionis exprimuntur. *cit. L. solemus.* tacite, quæ et non expressa per consequentiam & ipsa petita intelliguntur: ut fructus, & reliquæ accessiones rei petitiæ, quæ post iudicium acceptum contingunt. Quæ ante litem contestatam contingunt, non pertinent ad Judicem, nisi nominatim petantur. *L. 2. C.*

2. *C. de fri. 7.* Si Judex omiserit condemnationem in fructus, an actio de fructibus integra est victori? Integra est, si quidem in rem actum fuerit, aut cum ageretur in personam nominatim petiti fuerint. *arg: L. si homo: 8. ff. C. de re jud.*

5. P O R R O non semper in rem ipsam, sæpè in æstimationem, sæpè in id, quod interest, condemnat Judex. Quid enim, si res petita culpa rei perierit? quid si non possideat, nec justo pretio comparare possit? quid si in humanum sit rem ipsam prestare? In his utiq; & similibus casibus, in æstimationem fiet condemnatio. *L. 8. L. ex argento: 14. L. 14. §. bone ff. de cond. furt.* In ineunda autem æstimatione, si dies, conditio, vel locus obligationi adjecta sint: eius diei, conditionis, loci rationem haberi debet: sive bonæ fidei sit iudicium, sive stricti juris. *L. ult. ff. de cond. tritic:* Siminus in bonæ fidei iudiciis spectabit tempus rei iudicatæ. *L. 3. §. in hac ff. commod:* sicut & in arbitrariis. *L. sin autem. 27. §. 1. ff. de R. V.* In strictis tempus litis contestatæ. *cit: L. ff. de cond: tritic.*

Locus si expressus non fuerit, iudicii spectat

spectatur. *L. vinum ff. de reb. cred.* Sed ne-
 que formale pretium, neq; domini judi-
 cium, neq; affectionem singularem spe-
 ctabit, cum tanti res sit, quanti communi-
 ter æstimatur. *L. quod bonis. 15. §. ult. ad L.
 Falc.* Res itaque fungibiles tanti æstima-
 bit, quanti in foro vendi potuerint. *L. de
 lege 45. ad L. Falc.* Si usufructus, usus, ali-
 menta annua, legata æstimanda sint, æsti-
 mabit ea vel secundum Ulpiani, vel certa
 Macri computationem, ita, ut à primâ æ-
 tate usq; ad annum 30. computet fructum
 annorum 30. Ab anno 30. tot annorum
 fructum, quot supersunt ad annos 60. Ab
 annis 60. cuiuscunq; ætatis sit, annorum
 5. Quod si pensio perpetua sit æstimanda,
 eâ æstimabit sorte, quæ tantundem sin-
 gulis annis parere poterat. *L. computatio
 68. ff. ad L. Falc.*

In id, quod interest, condemnatio fit
 in iis allegationib⁹, quæ in faciendo con-
 sistunt, si factum non fuerit, quod fieri
 debuit, vel contra factum fuerit, quam
 debuerit. *L. si quis ab alio. 13. §. 1. de re iudic.*
INTERESSE (tametsi Fulgoso teste
L. 2. ff. si certum pet. in iure non reperitur

est æstimatio damni per adversarium illati, vel utilitatis amissæ, quæ quidem in re, vel circa rem fuerit: vel, ut Cuiac. placet, est utilitas iusta, quæ nobis abest, vel quam ex re ipsâ, quâ de agitur, haberemus, si damnum non dedisset, lucrumve adversarius non intercepisset. *L. Tut. 8. ff. de in lit. iur.*

ÆSTIMANDUM autem est id, quod interest, aliter in certis casibus, aliter in incertis. In certis, id est, in quibus certa pecunia, certa res, certumve corpus petitur, æstimabit Judex ita, ne æstimatio excedat duplum pretium ipsius rei. In incertis, quibus res vel pecunia incerta petitur, æstimabit quântum in rei veritate interfit, & indubio minoris condemnabit. *L. un. C. de sent. que pro eo, quod int.* Tantum de re.

6. Quantum ad expensas sive sumptus litis & damna, verbis istis veniunt salaria Advocatorum, & Procuratorum, sportulæ Judicum, exceptorum, apparitorum: veniunt & viatica sumptusq; in iter facti à litigantibus: item sumptus facti ad producendum testes. Postremò damna, quæ artifices patiuntur, dum peregrè operas edere non possunt. *L. 4. & ult. C. de fruct. & lit.*

de lit: expens: Quod dicimus de viaticis
 sumptibusq; itineris, id alii ita temperant
 ut deduci velint eos sumptus, quos litiga-
 tor domi manens fecisset. *arg: cap. cum de
 lecti. in fin:* Aliis ea deductio non place-
 usumq; fori juri derogare scribunt. *Im-
 bert: 1. Instit. forens.* Nobis prior sententia
 juri & æquitati consentanea videtur. *Vi-*
N I U N T porrò expensæ tam ante, quam
 post litis contestationem factæ in judicio
 um ipso jure, ideoq; licet petita non fue-
 rint, Judex tamen victum victori in eas
 condemnare debet: ni fecerit, ipse eas
 sufferet. Nec excusabitur si dicat omittam
 à victore fuisse clausulam salutarem, *Omni-
 meliori modo. L. eum quem. ff. de jud: Co-*
D E M N A T autem non omnem, qui victor
 est, sed eum, qui temerè litigavit. *cit. L. e-*
um quem. §. 1. Instit. de pæn: tem: lit: Excus-
 tur itaq; , qui justam litigandi causam ha-
 buit. Causam justam parit non solum quæ
 stionis obscuritas, & probabilis facti
 ignorantia, sed & ambigua juris contro-
 versi interpretatio discrepantibus Do-
 ctorum sententiis. *Rebus: tom: 3. reg. comp:
 tit. de expens: art. 1. n. 30.* Et licet Donellus
 existat

existimet fieri non posse, quin actor si vincatur, videatur temerè litigasse: eo quod qui agit ante, quàm de jure suo certus sit, videatur eo ipso temerè fecisse *arg L. qui in alterius. 42. ff. de R. I.* assentiri tamen ei non possumus. Reo quidem faciliùs ignoscendum, quàm actori fatemur: qui minus interdum & actor excusari possit non videmus. *L. 2. ff. de jur. & fact. ignor.*

Sipro parte justa litigantis causa fuerit, in omnes expensas condemnandus non est, secundum Barth. Salic. & alios. sed solum in necessàrias: non etiam in voluntarias, seu voluptuarias. *Gl. in cap. finem litibus. de dolo:* Quare si rusticus pedester ire solitus, eques vel vehiculo ad iudicium veniat, hæ expensæ in condemnationem non veniunt. *Gl. in L. idemq. §. idem Labeo. ff. mandati:* deduci quoq; debent, quos victor domi factururus fuisset: quas Judex & testes non deducunt, quia pro jure alieno laborant, victor autem pro suo. Quid si quis prima instantia vicerit, secunda victus sit, an est condemnandus in expensas? *Glossographus in L. pen. §. 1. v. dispendii. C. de reb: cred. compensandas eo casu existit.*

existimavit, quod victoria primæ justam litigandi causam videatur præbere secundæ: quam sententiam veram putamus, si causæ obscuritas diversum utriusque instantiæ fecerit exitum: quod si in lite improbâ, ab iniquo Judice lætiores tulerit calculum, secunda instantia rectè nihilominus in sumptus damnatur. *Rebus: sup. art: 1. nu. 39.*

Quid si transactum fuerit de causa? Hoc utique casu, sublata questione principali etiam tollitur sumptuum quæstio. *L. 3. ubi DD. C. de fruct: & lit. expens:* Idem dicendum, si quis cognovit penitus adversarii jure, bonâ fide à lite destiterit *Barth: sup. ad L. 43. de reg. jur.* Celsat etiam condemnatio in expensas, cum ex consensu utriusque litigatoris causa iudicio disceptatur. *argumen: nov. 112. cap. cum fiscus succubuit. Cuiac. in par: C. de sport. cum Episcopus nov. 123. cap. 28. tenuiores. nov. 15. cap. 3. nec non illi qui his cum litigant. L. ult. C. de fruct: & lit. expens.*

7. Transeamus ad formulam: pro qua ante omnia sciendum r. in causâ condendum esse, ut habetur *auth. jubemus. C. de jud: quia nequit Judex ferre sententiam*

nisi omnibus auditis, quæ litigatores utrinque producere, & allegare volunt. *Can: judicantem* 111. q. 5. Quare, ubi partes à Judice requisitæ, dixerint se nihil aliud proponendum habere, jussæque utrinque; ulterioribus probationibus renuntiare id præstiterint (quod est in causa concludere) Judex ad causæ principalis decisionem se accinget, allegatisque; ac probatis omnibus studiosè examinatis partes citabit pro certâ die ad audiendum jus dici, & sententiam ferri. *cap. Bertholdus* 18. *hoc v.* 2. Judex ipse pro tribunali sedens sententiam feret nisi consuetudo aut etiam jura per alium ferri permittant, ut accidit in Episcopis aliisque personis illustribus: quæ per substitutos sententias suas pronuntiant) idque; in loco publico & consueto. *Leg. pen: ff. de justit: & jure. & L. si cum dies. §. arbiter. ff. de arbitris.* quare nec equo insidens rectè ferret sententiam, nec è turri aut alio loco eminenti litibus non dicato ut docet *Azo in sum: C. ut qua des: peris. recit.* 3. ferenda in scripto sententia, ut sit valida. *Cap: fin: de offic. ord: in 6.* idque ut evitetur fraus in judiciis: exceptis causis levibus maxime vilium

viliū personarum *Authen: nisi breves C. de
 sent: ex breviculo recitanda.* Item causa ma-
 trimonialis: idq; speciali favore matrimo-
 nii & liberorum. 4. ferri debet servato
 juris ordine *cap. in causis 19. h. t.* nempe lite
 contestatâ auditis utrinq; probationibus,
 causâq; plenè cognita non secundum sci-
 entiam privatam *Can: judicat. 111. quab.*
 ita secundum legem præscripta *cap: 1. h.*
 nam sententia lata contra leges aut Ca-
 nones, si juris errorem expressum conti-
 neat, ipso jure nulla est. *cit. cap. 1. ut si Ju-
 dex pronuntiet minorem 14. annis posse
 facere testamentum, quia lex id expressè
 prohibet. L. à quâ etate. ff. qui test: fac. p. p.*
 Dico expressum, quia si contineat erro-
 rem juris non expressum, quamvis
 contra leges & Canones valet: quia præ-
 sumptio juris est pro sententiâ; quod licet
 licet Judex justâ causâ motus eam tulerit.
 5. debet esse certa sententia & libello con-
 formis. *cap. licet. infra. de sim.* nisi causa
 erit criminalis: quia licet accusator libel-
 lo suo petat reum puniri hâc vel illâ po-
 nâ, potest Judex non attento libello eam
 infligere, quæ sibi justa videtur; uti & in
 civili

civilibus potest Judex quoad modos, qualitates, & tempora non sequi petitionem libelli, sufficitq; si sententia sit conformis libello in re petitâ, in causâ, & in actione, in re qdem, quod Judex de aliâ non pronuntiet *Gail: 1. observ: 42.* in causâ verò, quod Judex aliam non proferat *L. habeat. ff. de Instit. act.* Deniq; in actione, ut sequatur actionem quam actor instituit *L. edita. C. de edendo.* Dubitari possiet, an sententia lata sub conditione ferri possiet? Respondet *Ulpianus in L. 1. §. biduum. ff. quando appell: non esse ferendam sub conditione,* si tamen dicta fuerit, valere perindè, ac si conditio adiecta non fuisset. Non distinguit, utrum conditio intrinseca an extrinseca sit: nec quidquam ergo distinguunt, ita *Accurs: & DD. in L. 11. C. de sent. & interl.* Quin imò, ne de intrinseca quidem, quod scribunt (vocant autem intrinsecam, quæ exactis pendet) possis per omnia probare. Valet quidem hæc sententia. *Absolvo si juraveris,* sed quod *Accurs.* putavit valere & istam, *Condemno, si probatum sit,* falsum videtur *Cumano & aliis: fundatis in L. quid tamen. 21. §. Pomponius. ff. de recept: Dubi-*

Dubi-

Dubitatur præterea, an Judex verba exprimere debeat formalia? Respondendum negativè: sufficere æquipollentib⁹ usum. *L. 3. Cod: de sentent: quæ sin. cert. quant. prof.*
 AN causam condemnationis, vel absolutionis sententiâ continere debeat? Respondetur posse, si velit: non tamen cogi. Caveat autem, ne falsam causam inserat: ineptam: si fecerit, sententia valore nullum habet. *cap: sicut: de sent: & re jud: l. 1. C. de sent: & interl: sive Dominus is fuerit sive Procurator.* Excipiuntur causæ criminales & matrimoniorum, in quibus sententia in ipsum Dominum ferenda. *arg: L. ult. C. de injur.* QUID SI Dominus litem contestatus sit, deinde Procuratorem dederit? *20 in L. nihil 20. de procur.* existimant, nihil interesse, utrum ab initio, an post litem contestatam datus sit Procurator; utroque casu in hunc non in Dominum ferendam sententiam: contrarium videtur colligi ex *L. 1. C. de sent. & interl.*

QUID si pendente alteruter decefferit?

rit? Respondeo, si dominus decesserit
 cum litem contestatus esset Procurator e-
 ius, in Procuratorem rectè nihilominus
 fertur sententia. *cit. L. nulla C. de Proc.* Sin
 Procurator, qui litem contestatus erat,
 decesserit, non hæres eius in litem succe-
 dit, ut quidam putant, sed Dominus. Quod
 si ipse Dominus litem contestatus deces-
 serit, in hæredes transfertur iudicium. In
 mortuum certè lata sententia nullius est
 momenti. *L. de qua re. 74. §. ult. Postremò,*
 de totâ ne re, an & de parte litis iudicare
 possit, partem intactam relinquens Ju-
 dex? Resp: de re totâ: si de parte iudica-
 verit, sententia nullius est momenti. *L. in*
hoc iudicio. 27. & ibid: DD. ff. famil. Erisc:
Cuiac: 23. obser. 1. Sed etsi de re totâ iudica-
 verit, si tamen cum posset, certam quan-
 titatem amplexus non fuerit in condem-
 natione; sententia inutilis est, ut si dixe-
 rit. *Omnem debiti quantitatem cum usuris*
competentibus §. Curare. Instit. de act. L. pen:
& ult. C. de sent. quæ sine certâ quant prof: At
 si dixerit. *Quantum peritum est. valet sen-*
tentia, si modo actor certam quantitatem
libello amplexus fuerit. L. in sententijs 59.
 ff. de re

ff. de re jud. Eo amplius, si vel in cálculo erraverit, sententia nulla est. Ut si dixerit. Cum constet Titium Seio ex illa causa 50. ex alia 25. debere: Titium Seio in 100. condemno *L. 1. §. 1. ff. Quæ sent: sine appell. res: L. 2. C. de re jud.* Si in actis scriptum sit, Pronunciassse iudicem, nec tamen adjectum, sedentem pro tribunali de scripto: an præsumantur solennitates intervenisse? Negat *Bald: in L. 1. C. de sent. ex peric. recit.* motus Bartholi placito, quo dixit solennitates extrinsecas non præsumi intervenisse, nisi ex verbis appareat. *L. 13. §. ult: ff. de Publ: in rem act.* Nobis contrarium videtur verius. *arg. §. si scriptum. Inst: de inut. stip.*

8. Dicta sententia, Judex esse desinit, nec mutare eam potest, quia finiendo litem officio suo functus est. *L. quod iussit. 14. ff. de re jud.* Actorum tamen verba tenore sententiæ perseverante emendare potest. *L. 66. ff. eod.* Potest & supplere eâdem die: quæ ad consequentiam statutorum pertinent. v. gr. si in prolatione sententiæ omisit condemnationem in expensas, fructus, poterit supplere eâdem die, non verò postea. *L. Paulus. 42. ff. de re jud.*

jud. Adjiciunt interpretes aliqui, posse
 etiam declarare sententiam suam, si mo-
 dō sit maior, vel ordinarius Judex: nam si
 minor veluti pedaneus, sententiam ejus
 declarandam existimant ab eo, à quo da-
 tus est. *sic Accurs: in L. 2. C. de sent. ex peric: re-
 cit. Nobis non placet ea distinctio, quin ita
 existimamus. Si verum est Judicem sentē-
 tiam suam declarare posse, utrumq; posse
 tam pedaneum quàm ordinarium, quia
 nullo jure cautum reperimus. AN retra-
 ctari possit ob instrumenta de novo re-
 perta, aut errorem calculi? Negamus.
 propter cap: inter monasterium. cap: suborta.
 21. h. tit. L. sub pretextu. C. de transact. Nisi
 lata sit ex præsumptionibus, aut in causâ
 matrimoniali, aliisq; casibus exceptis, de
 quibus *Gl: in cap. lator. 7. h. t.* Undè solu-
 tum autoritate rei judicatæ non repeti-
 tur tanquam indebitum. *L. 1. C. de condict:
 indebiti.**

9. Alios quoque effectus generat sen-
 tentia definitiva: nam præterquam quod
 jus inter partes faciat. *cap. inter monasteri-
 um. cit.* producit actori actionem judica-
 ti, reo exceptionem, id est, producit acto-

O

ri pro

ri pro quo lata est actionem rei iudicatae, ut præstet id reus, in quo condemnatus est, satisfaciaturque sententiæ *L. actori. 8. C. de reb. cred.* Reo verò per sententiam absolutò producit exceptionem rei iudicatæ contra actorem, eiusq; hæredem, vel alium eius nomine agentem *L. rei iudicata. ff. de except. rei jud.* Dico sententia definitiva, nam sententia interlocutoria in multis non æquè procedit cum definitiva: hæc siquidem totum negotium principale definit, interlocutoria non item, sed unum tantum articulum super quo fertur, Definitiva revocari non potest, modo sententia sit valida: quia eâ latâ Judex functus est officio suo: at interlocutoria revocari potest. *cap. concertationi. 8. & cap. 10. de appell. in 6.* etiam tacitè, ut si postquam Judex pronuntiavit testes audiendos non esse, eos deindè admittat; etiam à successore & Judice appellationis, item à delegante delegati. *L. iudicium solvitur. 58 ff. de jud.* nisi interlocutoria fuerit executio- ni mandata, aut in formam contractus transiverit, vel certè sit vim habens definitiva. Ex quibus omnibus habetur sententia

tentiam aliam esse definitivam aliam
 interlocutoriam, illa est sententia Iu-
 dicit, quæ principalem causam seu con-
 troversiam definit ac determinat, absol-
 vendo vel condemnando *L. 1. de re iud.*
 hoc propriè dicitur, quæ inter principium
 & finem causæ, super aliquo incidenti
 vel emergenti profertur. *Gl. in Clem. 1. de*
sequest. possess. dico propriè, quia interdum
 etiam fertur post finem causæ, & senten-
 tiam latam & tamen manet interlocu-
 toria. *L. cum Clericis. C. de Episcopis & Cler.*
 ideoque generaliter definiri posse vide-
 tur, quod sit pronuntiatio Iudicis facta
 ad alicuius articuli incidentis vel emer-
 gentis expeditionem. per Host. *in sum. h.*
l. §. 2. in princ. Veluti, si Iudex interlo-
 quendo cõcedat vel deneget parti peten-
 ti dilationem, aut testium productionem:
 si dicat procedendum esse in causa: si de-
 claret se Iudicem competentem: & bre-
 viter omne Iudicis decertum est sententia
 interlocutoria: modò non versetur circa
 articulum aliquem substantialem negotii
 principalis. Vide *Marant. hic, p. 6. §. de-*
cisionis iudicij. à n. 42. usq. ad n. 45.